

سەرەتايەك بۇ ناساندنى ئەنفالى شارۋچكەى رواندز

لېتوۋېئىنەۋەى: مەمەد گەلەلىيى

سۆران

پېشەكى:

حكومه ته يەك له دوا يەكەكانى عىراق سلېان له چهوساندنەۋەى كورد نەكردۆتسەۋە، بەتايبەتېش له سەردەمى رژیىمى بەعسىيەكەى سەدامى دىكتاتورو دارودەستەكەى كوردستانيان كرده شوینی ئەنجامدانى جینۆسایدېكى تايبەت و مەترسیدار له سەر گەلى كورد و ناوچەكە، ئەویش شالۆهكانى ئەنفال بە سەرۆكایەتى سەدامى دىكتاتورو دارودەستە و جاشە خائینەكانى سەدەى بیستەمى رابردو، شارۋچكەى رواندزېش له پۆسە و مەرامى دوژمنانى كورد بەدەر نەبوو، له پېشۆختیشدا دەیان و بیست ئەم شارە میژووی و رۆشنېرى و لانكەى نازادېخووزان و داھینانەرانى ھونەر و زانست و شارستانىيەتى سەردەم. ھتد بە جارېك ئەنفالى بكات، پېش ھەمووشتیكېش خاوەنەكانى ئەم شارە و گەنجە چارنەترس و شوژشگېرەكان و نەۋە چاۋ گەشەكانیان له رۆژېكى رەش رەشېگېرىدا ئەنفالیان كورد و تا رۆژى ئەمپۆ ھېچ سەروشۆینىكیان ديار نییە، لەھەمان كاتیشدا كېشەكەش نەناسراوە و تاوەكو بچیتە قالمى ياسایی و بكریتە دۆسیيەكى ئەنفال له دادگای بالائی تاوانەكانى عىراقدا. بە پېویستەم زانى ئەم ووتارە كورتە بنووسم بۆ ئەۋەى ھەموو لایەنەكانى سیاسى و حزبى و حكومەتى كوردستان و مەزۆدۆستان و یاسانسان و رېكخراوەكانى تايبەت بە كېشەى ئەنفال و سەربارى پشتگېرى تەواو بۆ (دەستەى داكۆكېردن له كەسوكارى ئەنفالكرائى رواندز) كە له رۆژى 2006\8\24 ز دامەزراوە. له ئەنجامیشدا دادگای بالائی تاوانەكانى عىراقیش پشتگېرى له بەرەۋە پېشچوونى ئەم دۆسیيە بەكەن و سەدام و دارودەستەكەشى لەسەر ئەنفالى رواندز دادگای بکەن.

چون ئەخشەى ئەنفالى رواندز كېشرا بوو، لە لایەن حكومەتى بەعسى له ناوچوو؟

بەراى من سەرەتای ئەخشەدانانى ئەنفالكردى خەلكى رواندز له سالى 1981ز دەست پى دەكات، كە كاتېك مەركەزى قەزا له رواندز بۆ قەزای تازه دروستكرائى بەناو "قضاء الصديق" كە خەلكى راگواستراوى "ناحیهى گەلەلىيى بەكەى" تىدا نیشته جیپوون. دەگوازیتتەۋە، له دواى راپەرىنیشدا نارى قەزاكە گۆرا و بوو بە قەزای سۆرانى ئیستا. ئەو راي من بەلگەى زۆرى ھەیه لەسەر كارەكانى حكومەتى بەعس و ئەخشەكانى بۆ ئەناۋەردنى كورد، ھەرۋەكو له ناوچەكانى گەرمیان و كەركوك ئەم جۆرە كارانەى جى بەجى كورد و خەلكى ئەم شوینانەى ئەنفالكردى تا ئەمروژ شوینەۋارى ئەم كارانەى ھەرماوە، پاش گواستەنەۋەى مەركەزى قەزاش له سالى 1983ز رژیىمى بەعسى عىراقى لەناوچوو خەلكى ئەم شارۋچكەى بەى لە راپەرىنېكى جەماوەرى دامركانەۋە و سەركوتى كورد بەھەموو شېۋەيەك، له وان رۆژاندا ھىدى ھىدى حكومەتى بەعس ئەخشەى دادەنا بۆ ئەۋەى ئەو شارە بەتەۋاى بىسرنەۋە، بەلام ھەر بۆیان نەچوۋە سەر، كەچى بەعسىيەكان ھەر له كارى ئەۋە دابوون ئەو شارە لە ھەموو رۆكەسەۋە بايەخى پېنەدریت و چەندین بىانوى بۆ دروست بکەن، بۆ ئەۋەى تەنیا ئەو شارە ستراتىجىيە نەمىنیت لەناوچەكەدا، كە بايەخىكى ئىجگار گەۋەرى ھەیه لە مېژووى نەتەۋەى كورد دا، ھەتا رۆداۋەكان گەشتنە ئەۋەكاتەى، كە رژیىمى بەعسى عىراقى لەناوچوو له كوردستانى عىراقدا، نەیتوانى له ھېرش و ھەلمەتە سەربازىيە درنەكانى، بۆسەر ناوچە نازادكرائەكانى دۆلى ئاكۆيان و گەرەوان و دەۋرۋەرى شارۋچكەى رواندز و ھەتا ناخودى رواندزېش سەركوتنى بەدەست نەھینا، ئەۋەبوو لە رۆژى 1987/5/19ز لە تۆلەى ئەم شكستە زۆرى خواردبووى بەدەستى پېشمەرگەكانى كوردستان، دەبوست گەرەكى "گەرۋى رەزان" خاپوور بكات و خەلكەكەش ئاۋارى شوینەكانى تری ناديار بكات، واتا مەبەستى ھەرە سەرەكى نەفى كوردن و گۆيزانەۋە و كۆمەلگۆزى كوردنى

خه لکه بئ تاورانه کهو له سه رووی هه موو ئەم کردارانە ی بە عسی شهوه ئە نفال کردنی خه لکه که بووه به گشتی و ویستویه تی له م گه ره که دا ده ست پئی بکات، به لآم له م رۆژهدا و به ده ست پێشخه ری ژنیکی قاره مان، که لئی نه گه را شۆفه لئ به عسیه کان خانوو ه که ی بروخینن، پیاوه کانی ئەم گه ره که ش ده ستیان کرده ئەو چه کانه ی که شار دبو نیانه وه ئەوه بوو پیاوه کانی به عسو موخابه رات، که وتنه به ده ستی پیاو و گه نج و پیرو ژن و مندال و هه تا ریکخسته نه کانی ناوشارۆچکه ی رواندزی ش که وتنه جموجۆله وه، هه تا تازایه تی و چاونه ترسی خه لکی رواندز گه یشته ئەو ئاسته ی که وا، پیره میردیکی ته مه ن "70" سا له به ناوی "ئه همد زیندین گه ره وه بی" شه هید بیت، به ده ستی به عسیه کان له ئەنجامی پیکدادانی هه ردوولا، ئەنجامی ئەم رۆژه واکه وتوو ه که وا رژی می به عس نزیکه ی "71" که سی به پله کانی ئەفسه ر، ئەمن، ره فیق حیزی و جه یشی شه عبی لی بکوژی ت، له گه ل سووتانی چه ند ئۆتۆمبیل و باره گا کانی به عس، خه لکی راپه ربوی رواندزی ش ته نیا "6" شه هید و و سی برینداریشی لی که وتنه وه، له پاش ئەمه دا رژی می به عس له به غداد له "محکمه الثوره" دا به بریاریکی ئەو دادگایه فه رمانیکی ده سگړکردن ده رده کات به ژماره "2823" و هه تا له رۆژنامه ی زماخالی حزبی به عسی روخا ویش بلاوه کریتته وه بۆ ئەو که سانه ی که به شداریان له م راپه رینه دا کردوو ه، که له بریاره که دا هاتوو ه "له بۆماوه ی سی رۆژدا ناماده بن له به رده م دادگادا و بهو سکالایه ی له سه ریان تۆمارکرا وه به ژماره "1483" له هه مان سا لدا "شایانی با سه ئەو که سانه ی ناویان له لیستی "محکمه الثوره" دا هاتبوو، یه ک که سیان خۆیان به ده ستوه ناده ن، چونکه هه مو یان په یوه ندی یان به ریزه کانی پێشمه رگه وه کردبوو له شاخه کانی کوردستاندا، ئەمه ش بووه دوو تۆله و کار که حکومه تی به عسی درنده ده یوست بی کاته وه، به لآم بۆی نه چوو بووه سه ر له ناو شارۆچکه ی رواندز و ده وره بریدا، له داخی ئەمه دا و پاش سالی تیک و یه ک مانگی ته وا و که به سه ر ئەم روودا وه دا تیده په ری، حکومه تی به عسی روخا و هه لسا به ئەنجامدانی ره شبگه ری به کی گه وه له ناو شارۆچکه ی رواندز له به روار ی 15/6/1988 ز که ده وره بری شارۆچکه ی رواندز و گه ره ک و کۆلانه کانی هه موو پرکردبوو له قواتی خاسه، پۆلیس، عه سکه ری به عسی و چاوساغه کانی خۆیان، ما ل به ما ل له دوا ی شۆرشگێرو گه نجه کان سوون، تا له ئەنجامدا "180" که سیان گرت به پئی ئەو قسانه ی که وا برای یه کیک له ئەنفالکراونی رواندز بۆ "رۆژنامه ی ئالای ئازادی" قسه ی کردوو ه، له پاشانی شیدا به پئی ئەو نووسینه ی له "کتیبه ی ئەنفال و نافرته ی کوردا" هاتوو ده لیت "گیراونی ئەنفالی رواندز له "گرتوو خانه ی سپیلک و ئەمنی هه ولیر" به ند کران و تا ئیستا بئ سه رو شوینن "پاش ئەمه ته نیا (13) که س ده می نینه وه له ئەمنی هه ولیر و ئەوانی تر ئازاد ده بن، که تا ئیستا ش ئەم "13" که سی بئ سه رو شوینن، ئەمه ی خواره وه ش لیستی ناوی ئەو سی زده که سه یه که له 15\6\1988 ز له رواندز ئەنفالکراون.

ناوی ئەنفالکراو	سال و شوینی له دایکبوونیان	پیشه	باری خێزانی	شوین و کاتی ئەنفالکردنی
شیخ مه لا خدر باپیر وه رتی	1940_ گوندی وه رتی	ووتار خوین له مزگه وتی خانه قا_ رواندز	خیزانداربووه	رواندز 15\6\1988
وریا سه عید ره زاق	1954_ رواندز	فه رمان به ر له ئیشغال	خیزانداربووه	رواندز 15\6\1988
عبدالله خدر جۆلا	1969_ رواندز	خویندکاری زانکۆ	خیزانداربووه	رواندز 15\6\1988
اسماعیل حاجی سه درالدین	1953_ رواندز	فه رمان به ر له ئیشغال	خیزانداربووه	رواندز 15\6\1988
سه لیم ته سه عد	1965_ رواندز	کاسب	خیزانداربووه	رواندز 15\6\1988
ئه مین ناوخۆش	1957_ رواندز	فیهتری میکانیکی	خیزانداربووه	رواندز 15\6\1988
سه ردار ته ها به کر	1963_ رواندز	کاسب	سه لت بووه	رواندز 15\6\1988
فازیل وه ستا شافی	1957_ رواندز	کاسب	خیزانداربووه	رواندز 15\6\1988
رهبوار هه سه ن یوسف	1964_ رواندز	نانه واچی له بازاری رواندز	خیزانداربووه	رواندز 15\6\1988
عیسا هه مه د عه لی	1964_ رواندز	نانه واچی له بازاری رواندز	خیزانداربووه	رواندز 15\6\1988

شیرزاد جبار مامشبخ	1966_رواندز	خویندکاری په یمانگا	سه لټ بووه	رواندز 15\6\1988
عبدالرزاق خدر مامشبخ	1964_رواندز	کاسب	سه لټ بووه	رواندز 15\6\1988
حسین عدلی حسین	1953_رواندز	فهرمانبهر له ئیشغال	خیزانداربووه	رواندز 15\6\1988

ئهمه لیستی ناری ئه نفالکراونی شاروچکهی روانده که حکومتی به عسی له ناوچوو له روژی 15\6\1988 ز ئهم 13 گه نجهی رواندزی ئه نفالکرد.

نه خشی ئهم ئه نفالدهش له 20 میسی 1988 ز دهست پی ده کات که کاتیک رژیمی به عسی روخواو، به هیرشیکه بازنه یی دهست پی ده کات و له سی قوئی جیاواز له ناوچه و گونده کانی دهوروبه ری رواندزا، که ئهم هیرشهش له 20_23 میسی 1988 ز به رده وام ده بیت له ناوچه کانی گوندی گه روان، شاخه کانی دهوروبه ری هه ندرین، کاروخ، هه لو مهند، وهرتی، که لیتته، زینی گه لی، سه ری ته حمده دهری، دهره له، له سه روچاوه، به نی هه ریرو خه لیفان و له روژی دوايشدا گوندی وهرتی کیمیابارانکرد. ئهم هیرشهش نزیکه ی (720) خیزان ناواره بوون، له هه مان کاتیشدا ماله کانیشیان تالانکران. پاش ئهم کارهش (لیوا روکن یونس محمد الذرب) فهرمانده یی فه یله قی پینج نامه یه کی به ئه وپه ری (نهینی و شه خسی) فهرمانده یی گشتی سوپا ناردوه، تیدا داوی دواخستنی پرۆسه که ده کات و هه روه ها کاری شوژشگیزی و نه به ردی خه لکی رواندز ئاماژهی پیداه و کردوویته بیانویبه ک بو دواخستنی پرۆسه ی پاکتاوکردن له که رتی رواندزو شه قلاوه. دیسان هه مان به رپرسی لیوا به ژماره (1475) به به رواروی 30 میسی 1988 ز بو سه روکایه تی دهسته ی ئه رکانی سوپا، بو جاریکی تر داوی دواخستنی پرۆسه که ده کات و ده یه ویت له کاتیکی گونجاو تر پرۆسه که ئه نجامبدریت، وه لایمی ئهم نامه یه ش دهریته وه له لایهن سه روکایه تی ئه رکانی سوپای عیراقی له ناوچوو به ژماره (519) به میژووی 7 حوزه بیرانی 1988 ز به ناویشانی (ئه وپه ری نهینی و شه خسی) بو فهرمانده یی فه یله قی پینج (لیوا روکن یونس محمد الذرب) و اتا (8 روژ) پینج ئه نجامدانی ئه نفالای رواندز له لایهن دام و ده زگاکانی حزبی به عسی روخواو دارودهسته و چاوساغه کانی که له ئه نجامدا ژماریه کی زوری خه لکیان گرت و واش که وته وه که (13) که سی ئهم شاره له مه لاو خویندکاری زانکو و په یمانگا و فهرمانبهر و کاسب له ئه منی هه ولیر به ندیان بکه ن و تا ئیستا هیرچیان دیار نیه، هه تا سه بارهت به گوژه کانیان. له پال ئهم ژماره یی ئه نفالکراونی ناو شاروچکه ی رواندز، ئه وا ژماره یه کی تریش هه یه له ئه نفالکراونی دهوروبه ری شاروچکه ی رواندز، که به پیی سه رچاوه یه کی نارپه سی ده لیت ژماره یان نزیکه ی (25-30) که سه، لیژدها ئه وه ی پیویسته هه لوهسته ی له سه ر بکه یین و بلین: ئه مرۆ روژی ئه وه هاتوه مافه کانی خه لکی زولمیکراوی رواندزو بنه ماله ی ئه نفالکراون حقی خوین و هه رگرنه وه، ئهم مافه ی خویشیان له ریگی شکات کردنیان له دادگایی بالایی تاوانه کانی عیراق له سه ر دیکتاتور سه دام و ئه نجامده رانی ئه نفالای رواندز، تو مار بکه ن و دادگاش به خو شحالیه وه شکاته که یان قه بو ل بکات، ئه مه ش مافیکی ره وای خوینانه، که چه ندین ساله چاوه روانی ئه ون، که سوکاری ئهم ئه نفالکراونه چیت چاوه روانی کورانی خوینان نا که ن روژانیک بکه رپنه وه، به لکو ئه مرۆ چاوه روانی ئه ون سه رانی رژیمی به عسو سه دام حسین، دادگای بکرین له سه ر مافی ئه وان و سزای ئه نجامدانی ئه نفالای رواندز وه ربگرن، له لایه کی تریشه وه حه ساییکی ئه وتو بو بنه ماله ی ئه و ئه نفالکراونه، تا ئیستا له لایهن حزبه کان و حکومته وه نه کراوه، که چی تا ئیستاش شتیکی شایانی باس باسیان بو نه کراوه با حکومتی کوردستان و وه زا ره تی شه هیدان و ئه نفالکراونی کوردستان دۆسیه ی ئه نفالای رواندز بکه یه نیته ناو دادگای بالایی تاوانه کانی عیراق، هه تا له یه که مین دانیشتنی دادگا له سه ر تاوانه کانی ئه نفال، ئه نفالای رواندز ئاماژهی پیدرا، به لگه شم ئه وه یه که له یه که مین دانیشتنی دادگادا له روژی 21\8\2006 ز دا داوکاری گشتی له یه که مین موراعه فه ی خویدا "ئه نفالای رواندز" له شالاری پینجه م وشه شه م و حه وته می ئه نفال پولینی کردوه. به هه مان شیوه ش له کتیبی "ئه نفال و ئافره تی کورد" ئه نفالای رواندز به م شیوه یه ی سه روه پولین کراوه، هه ر له هه مان کتیبیشدا باسی ئه و زه ره ره زوری به سامان و داهاتی کوردستان و بواره کانی په روه رده و کشتوکالی و.. هتد که وتوه باسی ده کات، وه کو نو سه ری کتیبه که نو سیویوه تی "25 گوند له ناحیه کانی خه لیفان و رواندزو خو شناوه تی ویران کران که سه رجه م خیزانیه کانیان (2602) بوو، هه روه ها 24 قوتابخانه و 52 مزگه وت رووخینران. ئهمه

جگه له سوتاندن و فوتاندنی سهدان دارگوژوداربهرو و پهزو باخ که سهراچاوهیه کی تهوان بوون و بهره و نه مان چوون " بهم شیویه دهینین شاروچکهی رواندزو دهوروبه ری نه نفالی لی ته نجامدراوه، و مهرامه سهراکبه کانی به عسی هیناوه ته دی و ناوچه که ی به ته وای له هه موو روویکی مرویی و پهروه ده و کشتوکالی و سهراجه مواره کانی ژیان بهره و رووخانیکی ته و او برده ووه. جارانی سفری کردوه له گشت ته و شتانه ی مروژ پیی ده ژیت. که نارچه ی رواندز له میژوی خویدا ته م بوارانه ی کوله گه ی ژیانی بوینه له وه ته ی هه یه.

هۆکاره کانی نه نجامدانی نه نفال له رواندز

ته و هۆکارانه ی بوونه ته نه نجامدانی نه نفال له شاروچکه ی رواندز ده گهریته وه بو ته م خالته ی خواره وه: ته لیف. ته وه ی له پیشه کیدا باس کرد که شاروکه ی رواندز، چون شوینیکی ستراتیجیه له کوردستان و ناوچه که دا، ههروه ها ته وه شمان بیر نه چیت که شوینیکی زیده روژنبری، فیکری و شارستانیه، به ره م هینی تازادی بیرو و او پیشه کوه تنی هه سستی نه ته وایه تی و کوردا یه تی، قوناغ له دوا قوناغه کانی شویره کانی کورد بووه. ته م شوینانه ش له بهرنامه ی حکومتی به عسی روخا و دابوون، که پاکتاوی نه ژادی تییدا نه نجامداتن. به لگه ش زوره له م باره یه وه.

بی. بهرنامه ی رژیمی به عسی عیراقی له ناوچو بوو، که و ته و شارو شاروچکه و گوندانه ی که و گرینگیه کی له راده به ده ریان هه بووه له سهرده می شوژی نویی گه له که مان، بیان سرپیتته وه و پیشه وختیش دانیشته وانی ته م شوینانه چاوترسینیان بکات، له وانه شاروچکه ی رواندز که له سهره تا دا تاماژم پیداوه، که چون نه خسه ی دانه بو له ناوبردنی ته و شاره و سهره تاش به ره شبگیرو و نه نفالی کردنی خه لکی مه ده نی ده سستی پیکردوه.

جی. شکسته یه که له دوا یه که کانی رژیمی به عسی روخوا، له دۆلی تاکویان و گه ره وان و زه ره ریکی زوری پیکه وتبوو له رووی گیانی، مادی و مه عنه و یه وه، که رژیمی به عسی روخوایش ده یزانی خه لکی رواندز و ره ریان به ره زبۆ ته وه و زوریش دلخوشن به سه ره که وتنه کانی هیژی پیشمه رگه له دۆلی تاکویان، گه ره وان و دهوروبه ری رواندز، هه لسا به دلره قی ته م تۆله ی خوئی له بی ده سته لاتنی به رامبه ر پیشمه رگه کانی کوردستان، ته م نه نفاله نه خسه بو کیشراوه ی نه نجامدا.

تا نیستا چی کراوه بو ناساندنی دۆسیه ی نه نفالی رواندز

سی روژ دوا ی ده سته پیکردنی داد گاییکردنی سه دام و داروده سته که ی حزبی به عسی روخوا، له کاتژمییر "11:00" سه ره له بیانی و له روژی 2006/8/24 کۆمه لیک له که سانی مروژدۆستی ره سه نی ناو شاروچکه ی رواندزو که سوکاری نه نفالکراون هه لسان به نه نجامدانی کۆبوونه وه یه کی فراوان و که تییدا هه موو لایه نه سیاسی و ئیدارییه کانی ناوچه که به شداریان تییدا کرد. به لام له هه موشیان خه مخۆتر بو ناساندنی ته و دۆسیه ی نه نفاله به ریز "هیوا سه یید سه لیم رواندزی" بوو، هه ر به بیرکردنه وه و کاره جوانه کانی ته و ته م (ده سته که) پیک هات، که له دیره کانی داهاتوودا دیمه سه ر باسکردنی، له نه نجامی ته م کۆبوونه وه جه ماوه ریه دا کۆمه لیک له که سانی یاساناس، روژنبری، روژنامه نووس، مروژدۆست و که سوکاری نه نفالکراون، خو یان هه لپژارد بو دروستکردنی ده سته یه که بو دا کۆکیکردن له که سوکاری نه نفالکراونی رواندز، پاش ته مه و روژی 2006/8/26 دیاریکرا له سه نته ری پیگه یاندنی لاوانی رواندز، بو ته وه ی ده سته که به چالاکیه هه لپستن، ته وه بوو ده سته که یان ناو "ده سته ی دا کۆکیکردن له که سوکاری نه نفالکراونی رواندز" هه ر له و کۆبوونه وه یه شدا چهن د لیژنه یه کیان دروست کرد، له وانه لیژنه ی په یوه ندیه کان و لیژنه ی ناماری نه نفالکراون و ریکخه رانی کۆبوونه وه جه ماوه ری و ناساندنی دۆسیه که، هه ر پاش ته مه ش دیسان روژی 2006/9/11 ز بو سییه مین جار ده سته ی دا کۆکیکردن له که سوکاری نه نفالکراونی رواندز، له هۆلی (قوتابخانه ی مزده ی سه ره تای کچان) چالاکیه کی گه و ره یان بو زیاتر ناساندنی نه نفالی رواندزو (ده سته ی دا کۆکیکردن له که سوکاری نه نفالکراونی رواندز) بوو، ته و روژی هاوکاتیش بوو له گه ل دووه مین دانیشته نی داد گایی له مه ر نه نفال، له م چالاکیه که شدا به یاننامه یه کیان ده رکردبوو، تییدا هاتبوو و ده سته که ریگه یاندبوو: "مه به سته له دامه زراندنی ته م ده سته یه پشتگیرو و پیشته یوانی کردنه

له داد گاکه و دا کوکیکردنه له خواسته کانی قوربانیانی نه نفال له ناوچه که مان " له به شینکی تری ته و به یان نامه یه دا هاتوه: " که وره یی تاوانی نه نفال و ته و زهره و زیانه گیانی و مادی به هر هاوولاتیانی مه ده نی ناوچه که که وتوه، پیدایستی دامه زانندی ته م دهسته یی لیکه و ته وه، راپده که ینین که دهسته که مان به نه نجامدانی چالاکی رۆشنیبری و جه ماوه ری، پشتگیری له داد گاییکردنی سه رانی رژییم ده کات و تیده کوشین له پینار ناساندنی تاوانی نه نفال " هر له دریزی ته و به یان نامه یه دا (دهسته که) ده لیت: " پشتگیری که سوکاری قوربانیانی نه نفال ده کات و، له داواکردنی داخوایه کانیان له حکومتی هه ریم و قهره بوو کردنه و یان له لایه ن حکومتی عیراقه وه. که به داخه وه که سوکاری نه نفال کراوانی رواندز له چا و ته و قوربانیه که وره یی داویانه ئاوریان لی نه دراهه ته وه له رووی مادی و مه عنه و ییه وه پیشتگویی خراون. " له کوتایی به یان نامه که شدا (دهسته یی دا کوکیکردن له که سوکاری نه نفال کراوانی رواندز) ئاماژه به ده که ن: " رۆحی دایک و باوک و منالائی نه نفال کراوانی رواندز تازاری زۆر ده خوون، له به ره ته وه یی ته و خاتین و خو فرۆشانه یی ده ستیان هه بووه له به گرتدانی نه نفال کراوانی رواندز و ئیستا به لئی خو یان ده سوورینه وه و کاروباریشیان له بنه ماله یی نه نفال کراوان باشت به رپوه ده چیت، هه تا هه ندیکیان له م چا و ساغ و ته من و جاشانه دوا ی تازاد کردنی عیراق که رانه ته وه و که چی ده ستیان له م کاره دا هه بووه، دهسته که دووباره یی ده کاته وه و پیدایگری ته وه و ده کات له داد گاییکردنی ته و که سانه یی له جاش و موخابه رات و ته من و چا و ساغ و پیاوه کانی پروا پینکراوه کانی ته منیش که ده ستیان هه بووه، له به گرتدانی ته م کومه له که سه و له سه رووی هه موشیانه وه دیکتاتور " سه دام حسین " که راسته و خو بریاری داوه له نه نجامدانی ته م نه نفال و نامه کانی ((لیوا روکن یونس محمد الذرب)) فه رمانده یی فه یله قی پینچ بۆ سه رۆکایه تی دهسته یی ئه رکانی سوپای عیراقی له ناوچوو، که سه دام حسین سه ره رشتی ده کرد، ته مرۆ پیتی تۆمه تباره. هر له و چالاکیه شدا چند شایه دحالیکی ته نفال که ئاماده بوون و سه ره بوورده یی خو یان ده گیرایه وه هه ر له رۆژی گرتنیان و رۆزانی به ندبوونیان له ته منی هه ولیر و دوا ی تازاد بوونیان، له هه مان کاتیشدا پیشانگایه ک کرایه وه که تیندا وینه یی ته و (13) نه نفال کراوه یی رواندز نیشاندان و کومه لیک شیعری شاعیرانی رواندز ده قهره که خویندرانه وه له گه ل ژهنینی چهندان پارچه موسیقا له لایه ن په پوله کانی رواندز، به لأم ته وه یی زۆر جیگای دلخۆشکه ر بوو هه ر له ناو چالاکیه که و گرده بوونه وه جه ماوه ریه که دا، ریک خراوی " چاک " که باره گاکه یی له وولاتی هۆله ندایه له شاری لاهای، یه کسه ر په یوه ندیان کرد و وتیان " تيمه ئاماده یی که وا به شیوه یی کی یاسایی دۆسیه یی نه نفال رواندز بنا سیتین و ئیوه ش کاربکه ن له رووی کو کردنه وه یی به لگه نامه و شایه تحاله کان بۆ ته وه یی بیده یی نه داد گای تارانه کانی عیراق، به م شیوه یی تا ئیستا چهندان کۆری شیعری و هۆینه وه بۆ ته و نه نفال کراوانه یی رواندز کراوه هه ر له ناو شارۆکه یی رواندزا. له م رۆژانه شدا له رۆژنامه کاندایه لاکرایه وه که وا (که سوکاری نه نفال کراوانی رواندز له داد گایی کردنی سه دام ئاماده ده بن) که له ریگای دهسته یی دا کوکیکردن له که سوکاری نه نفال کراوانی رواندز، سکالای خو یان برده وه بۆ داد گای بالائی تاوانه کانی عیراق له هه ولیر.

رۆئی راگه یاندنه کانی کوردستان له ناساندنی نه نفال رواندزا

به راستی رۆئی راگه یاندنه کانی کوردستان به گشتی هه موویان زۆر لاوازن له رووی ناساندنی نه نفال رواندز هه م له رووی یاسایه وه، چۆن؟ له مورافعه یی یه که م رۆژی داد گاییکردنی سه دام و دارودهسته که یی که به شداریان کردوه له نه نجامدانی پرۆسه یی نه نفال و هه روه ها رواندزیش وه کو له سه ره وه باس کرد پۆلین کراوه و هیچ راگه یاندنیک نه هاتوه باسی ته م نه نفال به بکات به راگه یاندنه کانی پارتی و یه کیتیشه وه، ته نیش به شیوه یی هه وال باسیان کردوه و بلاویان کردۆته وه، چالاکیه کانی " دهسته یی دا کوکیکردن له که سوکاری نه نفال کراوانی رواندز، هه تا وه کو باس و لیکدانه وه یی هه والیش ته م نه نفال یان نه خستۆته وه رۆژه یی میزگه رد و به رنامه تاییه تیه کانیان له سه ر داد گای نه نفال و پرۆسه که، له کاتی ده سه تپینکردنی داد گاییکردنه که شدا راگه یاندنه کانی کوردی قسه یی بنه ماله یی نه نفال کراوانی رواندزیان، له شیوه یی بیروپادا و هه رنه گرت، ئاخۆ ته وان چ قسه یی کیان هه یه له م باره یه وه، ته وانیش چ حوکمیکیان پۆ خۆشه بۆ ته وه یی سه دامی دیکتاتور پیتی سزا بدیریت، ته مه ش هه ر مافی خو یانه و راگه یاندنه کانی کوردی به ته وای فه رامۆشیان کردوون، تا ئیستاشی له گه ل دابیت، من بۆ ته وه ته لیم و ته نووسم، چونکه چهنده پرۆسه یی داد گایی

کردنه که به دۆسیه‌ی ئەنفالی هه‌مو شوپنه‌کانی تر ده‌وله‌مه‌ند بکه‌ین و زیاتر داها توومان به‌هێتر ده‌کات و مافه‌کانمان به‌گشتی دیننه‌دی، له‌لایه‌کی تریشه‌وه بۆته‌وه‌ی زیاتر دۆسیه‌ی ئەنفالی رواندز بناسریت و له‌و قالبه‌ ته‌سکه‌ی تییدا ناسراوه زیاتر پرونتز بیته‌وه بۆ رای گشتی جیهانی و عه‌ره‌بی و عێراقی، تا ئیستا سه‌ره‌داوه‌کانی ناسینی ئەم ئەنفاله‌ خه‌ریکه‌ به‌ته‌واوی ده‌ناسریت و پێویستی‌شه به‌ هه‌مو لایه‌ک پشگیری له‌ ناساندنی ئەم دۆسیه‌ بکه‌ین و راگه‌یاندنه‌کانی کوردیش زیاتر تیشکی زیاتر بجه‌نه‌ی سه‌ری به‌ته‌واوی دۆسیه‌ که‌ بجه‌نه‌ به‌رده‌م رای گشتی و جیهانی ده‌روه‌وه. به‌لگه‌شم بۆ ئەو قسانه‌ی سه‌روه‌وه که‌ راگه‌یاندنه‌کانی کوردستان روژیان که‌م گێراوه له‌ ناساندنی دۆسیه‌ی ئەنفالی رواندز ته‌نیا (روژنامه‌کانی ئالای نازادی، چاودێر، زاری کرمانجی، رادیۆی زاری کرمانجی و کوردستان تیقی) له‌ روژی راگه‌یاندنی ده‌سته‌ی داکوکیکردن له‌ که‌سوکاری ئەنفالکراون رواندز (له‌ وی ئاماده‌بوون. نه‌وه‌ی جینگای سه‌رنجیش بوو، له‌سه‌ر ئاماده‌بوونی ئەم پینج که‌ناله‌، دووانیان لۆکالیی ده‌قه‌ری سوژان، دوو روژنامه‌ی تریش هه‌والی ناساندنی ئەنفالی رواندزیان بلاونه‌کرده‌وه، ته‌نیا کوردستان تیقی نه‌بیته‌، که‌ ئەه‌ویش به‌راپه‌رتیکی چوار خوله‌کی ئەنفاله‌که‌ی ناساند. هه‌روه‌ها محمه‌د حاجی که‌ریم به‌رپرسی نوسینگه‌ی (کوردستان تیقی) له‌ شاری سوژان پێی ووتم: که‌ ئەوان بۆ ماوه‌ی چوار ساڵه‌، چه‌ند رپپورتاژیکه‌ی ته‌له‌فزیۆنی یه‌ک تا دوو کاتژمێری له‌سه‌ر ئەنفاله‌کانی رواندز، وه‌رتی، دۆلی بالیسان و مه‌له‌کان ئاماده‌مانکردون. که‌ به‌م شیوه‌یه‌ بووه: چوار ساڵ له‌سه‌ر ئەنفالی رواندز به‌ رپپورتاژیکه‌ی نیو سه‌عاتی، له‌سه‌ر ئەنفالی وه‌رتی دوو جار به‌ ئاماده‌کردنی رپپورتاژیکه‌ی ته‌له‌فزیۆنی بۆ ماوه‌ی یه‌ک کاتژمێری، له‌سه‌ر ئەنفالی دۆلی بالیسان و مه‌له‌کان به‌ پێشکه‌شکردنی رپپورتاژیکه‌ی ته‌له‌فزیۆنی بۆ دوو جار به‌ ماوه‌ی کاتژمێریک. له‌گه‌ڵ ئەوه‌ی که‌ چه‌ندان هه‌وال و کورته‌ راپورتیان له‌سه‌ر ئەنفاله‌کانی ئەم ده‌قه‌ره‌ ئاماده‌کرده‌وه له‌ سالانی رابردوو دا. وێرای سوپاسگوزاریم بۆ ئەو که‌ناله‌نه‌ی بینراو و بیستراو و خوینراو، هێشتا به‌زای من مافی خۆی وه‌رنه‌گرتوه‌ ئەم دۆسیه‌ بۆ ته‌وه‌ی که‌ زیاتر بناسریت له‌هه‌موو روویکه‌وه‌ وه‌کو دۆسیه‌کانی تری ئەنفال.

ئە نجام:

ئوه‌ی نووسیم مشتیکه‌ له‌ خه‌رواریک، واته‌ به‌ شیکه‌ هه‌ره‌ که‌م له‌ سه‌ر ئەنفالی رواندز ئامازه‌م پێداوه، چونکه‌ به‌هۆی که‌می سه‌رچاوه‌ دیکۆمینیت له‌سه‌ر ئەو ئەنفاله‌، که‌ هێچ لایه‌نیک له‌ کاتی خۆی و ئیستاشدا زۆر به‌باشی گرینگیان پێنه‌داوه‌ و ته‌مه‌ش وایکردوه، ئەو ئەنفاله‌ زۆر له‌ بازنه‌یه‌کی ته‌سکدا بچوێته‌وه‌ و رێگر بووه‌ له‌وه‌ی دۆسیه‌ که‌ بگاته‌ ئاستی قانونی تاوه‌کو ته‌مرۆ ئەم جه‌لادانه‌ی سه‌ده‌ی بیسته‌می رابردوو پێان دادگایی بکه‌ین. که‌سوکاری ئەنفالکراونی رواندزیش به‌پێی بریاری دادگای بالایی تاوانه‌کانی عێراق قه‌ره‌بوو بکرینه‌وه‌ و له‌هه‌مان کاتیشدا تاوانبارن سزای خۆیان وه‌رگرن.

ئهو سه‌رچاوانه‌ی سوودم لێوه‌رگرتوون بۆ نووسینی ئەم بابته‌

- 1- عه‌دالته‌ عومه‌ر سالح: ئەنفال و ئافه‌رتی کورد، چاپخانه‌ی وه‌زاره‌تی په‌روه‌رده، هه‌ولێر 2002.ج1
- 2- هه‌فته‌نامه‌ی زاری کرمانجی: ژماره‌ (40) روژی دووشه‌مه‌ 2006\3\27.
- 3- هه‌فته‌نامه‌ی زاری کرمانجی: ژماره‌ (47) روژی دووشه‌مه‌ 2006\5\15.
- 4- هه‌فته‌نامه‌ی زاری کرمانجی: ژماره‌ (51) روژی دووشه‌مه‌ 2006\6\12.
- 5- به‌یاننامه‌ی (ده‌سته‌ی داکوکیکردن له‌ که‌سوکاری ئەنفالکراونی رواندز) روژی 2006\9\11 ده‌رکراوه‌.
- 6- هه‌سه‌ن مسته‌فا رواندزی ئەندام له‌ ده‌سته‌ی داکوکیکردن له‌ که‌سوکاری ئەنفالکراونی رواندز، له‌ چاپیکه‌وتنی روژی چوارشه‌مه‌ 2006\9\20 دا.
- 7- روژنامه‌ی ئالای نازادی: ژماره‌ (680) روژی دووشه‌مه‌ 2006\9\25.
- 8- هه‌فته‌نامه‌ی زاری کرمانجی: ژماره‌ (69) روژی دووشه‌مه‌ 2006\10\16.

9- محمد حاجی کهریم، بهرپرسی نوسینگی (کوردستان تیقی) لهسۆزان، له چاوپیکهوتنی رۆژی دووشهمه
2006\11\22 دا.